

DESCOBRIM CASSÀ

GREC > GRUP DE RECERCA I ESTUDIS CASSANENCS

MARÇ 2014

1

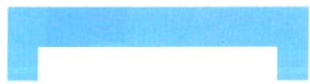
Revinguda a la Verneda (Concurs de fotografia naturalista. Autor: J.M.Fusté)

L'AIGUA

UNA PRESENCIA AMAGADA, PERÒ INDISPENSABLE PER AL
DESENVOLUPAMENT DEL POBLE

Aquest primer número monogràfic del Descobrim ens convida a submergir-nos en un tema ben quotidià: l'aigua. H₂O, una fórmula química relativament simple però essencial per a la vida humana. Si bé és cert que a Cassà no tenim mar (tot i que no queda massa lluny), ni cap gran

riu, no ho és pas menys que la relació dels cassanencs amb l'aigua permet nombrosos punts de vista: des dels més genèrics com ara els seus múltiples usos, fins a aspectes més concrets que s'hi vinculen com els molins, les fonts ... o els sifons. Descobrim-los!

RIERES I TORRENTS

Tot el terme municipal pertany a la conca del riu Onyar, però, localment, el nostre territori podem subdividir-lo en sis conques principals:

1) El de la riera Cagarella, que per migdia limita amb Llagostera i és afluent, dretà, de la riera Gotarra.

2) Al sud, la riera Gotarra fa de límit amb Caldes de Malavella.

3) A orient, la riera Verneda és el principal corrent del terme cassanenc i comença limitant amb Romanyà i Llagostera, llavors s'endinsa, en el nostre territori, on recull, mitjançant diversos afluents, la majoria de les aigües del terme municipal fins que retorna a la perifèria i, a ponent, termeneja amb Sant Andreu Salou i Campllong.

4) La riera Bugantona neix a ponent del veïnat de Llebrers i, pel sud-oest, entra i travessa el terme de Campllong i desguassa, finalment, dins la Gotarra.

5) A tramuntana el Bugantó limita amb Llambilles i rep els cursos del torrent del mas Mates i del torrent de Joan

6) També, al nord, la riera de la Font limita amb Santa Pellaia i Llambilles i recull les aigües de la part més septentrional del veïnat de Matamala i de Llebrers, i les aporta al Bugantó.

L'aigua ha estat d'una importància cabdal per al desenvolupament de Cassà i els seus habitants. Així, al llarg de la història del nostre poble l'aprofitament de l'aigua de les rieres, del subsòl i de la pluja ha estat una constant. Amb quines finalitats? Vegem-ne algunes. Allò que avui ens sembla tan bàsic, obrir l'aixeta de casa i que en rafi aigua potable, és un fet relativament recent. Si bé és cert que Cassà comptava amb un sistema de subministrament d'aigua des de finals del segle XIX (força anterior al d'altres poblacions similars, però que era deficitari i arribava a poques cases), la gran fita en aquesta direcció s'assolí l'any 1959, quan es va inaugurar el nou sistema de proveïment d'ampli abast. Abans d'aquest fet, molts cassanencs havien d'abastir-se d'aigua a partir de pous, fonts i cisternes mitjançant poals, galledes, etc. En aquest sentit, cal tenir present que l'actual plaça Petita s'havia anomenat plaça del Pou a finals del segle XVI i, també, que cap a finals del XIX els impulsors del carrilet tingueren en compte la necessitat de disposar d'un pou i un safareig al costat de l'estació (que també era l'habitatge del cap d'estació i la seva família). Avui dia, una tercera part de l'aigua que es consumeix a Cassà prové de l'embassament del Pastoral, és a dir, del riu Ter. En referència a les activitats productives, aquells que han menat els camps i horts del poble sempre han mirat d'aconseguir quantitats suficients d'aigua, ja sigui mitjançant pous per assolir les capes freàtiques o bé amb

recs i canalitzacions a partir de les rieres. Un molt bon exemple és el sistema de canalització de can Vilallonga, amb aqüeductes que permeten salvar els desnivells, que fou dissenyat per conduir l'aigua de les rieres a una gran bassa propera a

la masia i els seus camps. Avui, és un dels 10 elements que integren la Zona d'Interès Etnològic de les Gavarres. Encara en l'àmbit productiu, no hem d'oblidar l'importància de l'aigua en l'indústria surera (per exemple per bullir les pannes

FOTOS

- Aqüeducte gran de can Vilallonga, un exemple extraordinari d'aprofitament de l'aigua (autor: J. L. Odena)

- Benedicció de l'emplaçament del dipòsit d'aigües. 1957. (AMCS col·l. E.Bota)

- Interior de la mina de can Castelló. (autor: R. Garcia.)

- Rodet i safareig de la barraca del Piollo. vers 1940. (AMCS col·l. Teixidor. Autor: E.Genohér)

- "Bomba" de la plaça del Municipi (Mn.Cinto). 1971 (autor: M. Miralles).

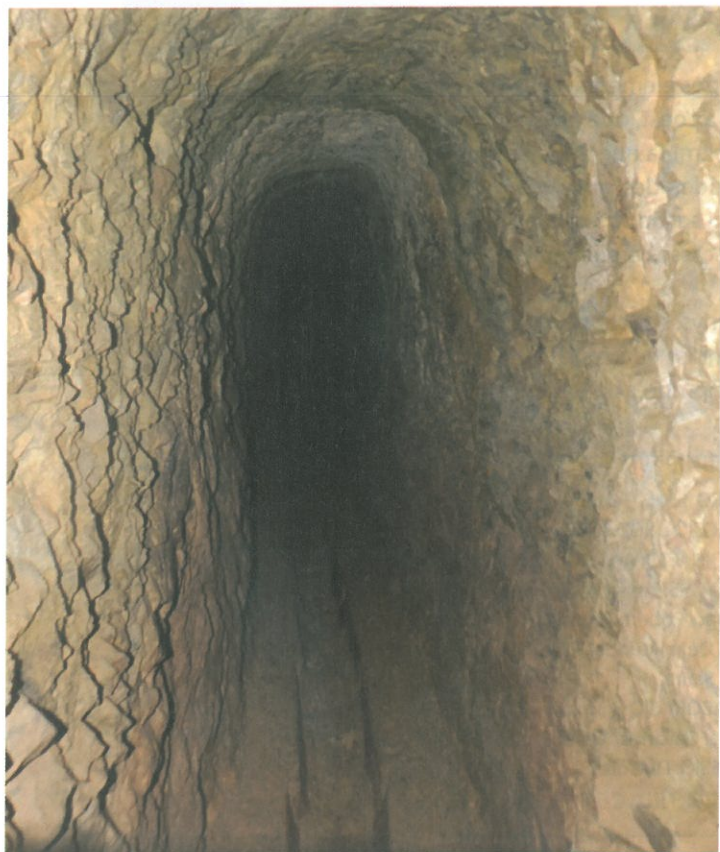
als de l'aigua

el procés de fabricació de taps naturals) i, des de força temps abans d'aquesta, en forma d'energia per fer funcionar els molins on es processaven els grans dels cereals tot transformant-los en farina, com és el cas dels molins de la Capçana i de can Vilallonga.

Finalment, també és necessari tenir en compte que l'aigua és un important element de lleure. Així, abans de la inauguració de la piscina coberta a inicis del segle XXI i de la del Foment Deportiu Cassanenc l'any 1966, molts cassanencs utilitzaven com a zona de bany, pesca i esbarjo la resclosa de la riera Verneda, on fins i tot s'havia celebrat un campionat de natació! I això, encara que ara ho sembli, no és cap llegenda "aquàtica", com sí que ho és aquella que situa els orígens dels rius i rieres de les Gavarres en les llàgrimes del drac que habitava aquestes contrades...

> CASSÀ NO COMPTÀ AMB XARXA COMPLETA D'AIGUA POTABLE FINS AL 1959

Molins de pouar aigua >

Els molins de vent (o rodets) eren utilitzats per pouar l'aigua de manera mecànica. Sobre un rodet circular es muntaven les pales. Molt sovint els molins s'instal·laven sobre torres de rajol o ferro per aprofitar millor la força del vent.

A Cassà el taller d'Antoni Planas (Serreta) fou el més conegut en la fabricació de molins. Aquest artesà començà cap al 1860 i va tenir d'aprenent en Josep Vidal, que també muntà el seu taller a la plaça de la Coma. Dos dels molins més ben conservats actualment són el de can Trinxeria i el de Can Tolosà de la Font.

Aigua corrent > Ja l'any 1872 en Pascual Espelt, veí de Girona, va sol·licitar a l'Ajuntament de Cassà permís per fer obres des de la mina vella, a la font de can Castelló, fins al poble, amb l'objectiu d'iniciar el subministrament d'aigua a un sector de la població. El proveïment es completava amb aigua procedent de pous particulars i fonts públiques, fins a l'any 1959 en què es va inaugurar la xarxa de subministrament d'aigua potable que arribava a tot el nucli. Va ser durant el mandat de J. M. Vidal i coincidint amb la Festa Major i l'estrena dels gegants i una nova font davant l'Ajuntament.

Fonts de la vila >

Amb el pas dels anys han desaparegut totes les fonts del nucli (la majoria de bombeig) i només en queden unes poques per la rodalia. N'hi havia a la plaça de la Coma (1901), la plaça Petita, el passeig Vilaret (1903) i la plaça del Municipi o Jacint Verdaguer (1901), a més de la de can Tolosà (carrer Cervantes).

Fora vila hi trobàvem la font de la Mina Vella o de can Castelló (les Serres), la de l'Alzina, la d'en Xiqueta, la de la Verneda i la del Ganso (Verneda) i la del Rossinyol (Matamala), de les que resten actives la de la Mina i la del Ganso.

> NEGATS

Fa molts anys que no patim inundacions. Les darreres que es recorden són dels anys 1959, 1960, 1963, 1965 i 1987. Les zones més baixes del municipi a Esclat, Mosqueroles, Sangosta i Llebrers quedaren "varades" i això succeïa sovint. Altres inundacions històriques importants, anotades en documents de masos, passaren l'any 1626, el 9 i 30 de novembre; també pel desembre de 1678 i les de l'any 1726 (desembre) i 1727 (gener) ocasionaren l'ensorrament parcial d'algunes masies; les més afectades foren les del mas Bassó, del mas Dalmau de Perles i del mas Sacot d'Esclat. Novament l'any 1732 hi ha constància de nous aiguats.

> LES "GRACIOSES" I ELS SIFONS. EL NEGOCI DE L'AIGUA

En Narcís Batallé l'any 1956 decidí adquirir el negoci i fàbrica de sifons de can Cufí, situat al carrer Ample de Cassà. L'any 1960 s'associà amb en Lluís Reyné de ca l'Espinet, que tenia el mateix negoci, i varen comprar can Clara de la Rambla, unificant els fabricants de sifons a Cassà en un de sol: Carbòniques Batallé.

La nova societat amplia referències i, a banda de distribuir begudes com la cervesa Moritz i elaborar els típics sifons i gasoses, tan consumits aquell temps, també s'embrancharen a fer el refresc Iris - del qual compraren la patent a Victor Dufo de Barcelona, que els en venia el xarop - en competència amb Citrania, Trinaranjus, Fanta o Coca Cola.

La marca Carbòniques Batallé tenia una imatge molt característica que molts recordem, amb el dibuix de la sardana i el campanar que en Narcís encarregà al dibuixant local Ramon Prior.

> TROBAR AIGUA SOTA TERRA

I com s'ho feien per saber on calia fer els pous quan no es disposava dels mitjans actuals?

A banda que la gent en general, i en particular els pagesos, coneixien molt bé el seu entorn i podien endevinar per l'orografia i l'experiència on podien trobar deus subterrànies, era habitual acudir als saurins. No és màgia. En especial algunes persones tenen una sensibilitat per detectar els camps magnètics que genera l'aigua. És el que s'anomena radioestèsia. Únicament calia que voltessin amb calma per la zona a estudiar subjectant una branca forçada flexible d'avellaner o un simple pèndol i esperar el moviment: que la branca s'alçés o el pèndol comencés a balancejar. Com més fort, més aigua hi havia, i ja només calia foradar per comprovar-ho.

LA XIFRA 700 mm/any

El clima de Cassà de la Selva és típicament mediterrani, però amb dos elements que l'influeixen i el modifiquen: L'un la diversitat del relleu amb el massís de les Gavarres a l'est i la plana a l'oest, que ocasiona certes diferències pel que fa a gelades i a les pluges de primavera; l'altre, la proximitat al mar (25 km) fa que el clima sigui una mica més suau i humit que a la resta de la comarca del Gironès. Les precipitacions són moderades, amb una mitjana anual que s'aproxima als 700 mm/any. Aquestes es concentren majoritàriament a la tardor, i secundàriament a la primavera. Contràriament, els mesos més secs són el juliol i el juny. Les nevades i la pedra són escasses en general; es troben anys sencers durant els quals no se'n produeixen.

Estudiant la tendència de les precipitacions dels darrers seixanta anys, s'observa que el total de litres precipitats anuals augmenta, disminueix però, el nombre de dies de pluja. Podria semblar una dada incorrecta, ja que a priori es tendeix a pensar que cada any és més sec que l'anterior. No obstant això, els nombres no enganyen: en els darrers anys cauen més litres, però concentrats en menys dies.

DESCOBRIM CASSÀ
GREC > GRUP DE RECERCA I ESTUDIS CASSANENCS

NÚMERO 1

CORRECCIÓ: SCC del Gironès (CPNL)

COORDINACIÓ: Arxiu Municipal de Cassà

REDACTORS: Xavier Albertí, Adrià Bosch, Anna Domingo, Robert Garcia, Dolors Grau, Quim Massa, Quim Mundet, Josep Lluís Òdena i M. Dolors Saura.

COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Cassà, Editorial Gavarres, Cassà Digital - Llumiguia

IMPRESSIÓ: Ducform

Més informació a: www.cassa.cat/arxiu